

Євген Володимирович **ВИСОЧИН**

магістр, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-2978-0335>

e-mail: vysochyn.yev@gmail.com

РЕГЛАМЕНТУВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

У статті проаналізовано моделі регулювання криптовалют у ключових юрисдикціях (США, ЄС, Японія, Китай, Україна). Виконано порівняльний аналіз класифікації активів як віртуальних активів, фінансових інструментів і засобів платежу, застосувавши методи аналізу, синтезу та порівняльно-правового дослідження. Запропоновано рекомендації із гармонізації українського законодавства з МіСА та FATF – з акцентом на KYC і AML/CFT. Результати визначають напрями вдосконалення правової бази цифрової економіки.

Ключові слова: криптовалюти, регулювання, порівняльний аналіз, віртуальні активи, фінансові інструменти, МіСА

ВСТУП

В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій (ІТ) цифрові фінансові інновації, зокрема криптовалюти, дедалі активніше інтегруються в глобальні платіжні та інвестиційні процеси. Зростання обсягів транзакцій у децентралізованих мережах створює як нові можливості для прискорення розрахунків і підвищення доступності фінансових послуг, так і суттєві виклики для забезпечення макрофінансової стабільності, безпеки транзакцій та захисту прав учасників ринку. У різних юрисдикціях реалізуються протилежні підходи – від жорсткого режиму заборони до визнання криптоактивів електронними грошима або фінансовими інструментами з відповідними вимогами до прозорості та звітності. Така неоднорідність моделей регулювання обумовлює необхідність системного порівняльного аналізу світового досвіду та обґрунтування адаптивних рішень для українського законодавства.

МЕТОЮ статті є систематизація та порівняльний аналіз основних моделей регламентування криптовалют у світовій практиці, а також обґрунтування рекомендацій із гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У роботі застосовано загальнонаукові методи аналізу та синтезу для узагальнення наукових поглядів на регулювання криптовалют; системно-структурний підхід – для виокремлення складових нормативно-правових механізмів; порівняльно-правовий метод – для зіставлення зарубіжних правових моделей; нормативно-правовий метод – для вивчення законодавчих актів України та міжнародних стандартів; а також контент-аналіз профільних міжнародних документів.

РЕЗУЛЬТАТИ

ІТ, що активно розвиваються, є каталізатором цифровізації різних галузей економіки. Особливого імпульсу ці процеси набувають у фінансовому секторі, що пояснюється зростанням попиту на дистанційні послуги та посиленням інтеграції фінансових установ як на національному, так і на глобальному рівні. Водночас впровадження нових цифрових продуктів супроводжується не лише позитивними наслідками, але й низкою викликів. Прикладом інноваційного рішення є криптовалюти, які за останнє десятиліття пройшли шлях від нішевої кон-

цепції, зрозумілої лише вузькому колу, до потужного платіжного інструменту та одного з ключових трендів останніх років.

Ставлення до криптовалют у глобальному економічному дискурсі залишається різноплановим. В економічній, податковій та монетарній політиці країн з високим рівнем розвитку, а також у банківських і підприємницьких колах обіг віртуальних валют асоціюється як з потенційними ризиками та можливими фінансовими втратами, так і з перспективами масштабного зростання та нових можливостей. Унікальні характеристики цифрових фінансових активів, а також швидкість їхнього розвитку та розповсюдження в повсякденному житті дають змогу використовувати криптовалюти в широкому спектрі економічних і соціальних процесів.

Криптовалюти хоч і стали в останні кілька років частиною масової культури, вони досі не мають єдиного визначення в науковій спільноті. За найпоширенішою інтерпретацією, криптовалюти являють собою певний цифровий код, захищений криптографією і є умовним активом для обмеженого кола користувачів [1, с. 18]. На рівні міжнародних фінансових організацій також немає єдності: наприклад, Банк міжнародних розрахунків (БМР, BIS) об'єднує під термінами «virtual currency», «digital currency» та «cryptocurrency» поняття «цифрової валюти», виділяючи такі ключові ознаки:

- випускається виключно в електронному форматі;
- не прив'язана до жодних національних валют і не є їх похідним;
- не утворює зобов'язань будь-якої сторони (на відміну від фіатних грошей);
- не має внутрішньої вартості, а отже, не створює грошового потоку;
- призначена для peer-to-peer обміну, тобто прямої децентралізованої взаємодії учасників із застосуванням технології розподіленого реєстру;
- відноситься до активів із властивостями грошей (зокрема, виконує функцію засобу платежу) [2].

Отже, БМР визначає криптовалюту як актив з низкою унікальних характеристик та відзначає її можливість розглядати як субститут електронних грошей. Зі свого боку, Європейський центральний банк (ЄЦБ, ЕЦВ) прирівнює криптовалюти до електронних грошей (e-money), трактуючи їх як електронне сховище грошової вартості на технічному пристрої, яке може широко застосовуватися для здійснення платежів іншим організаціям,

відмінним від емітента електронних грошей. Пристрій діє як передоплачений інструмент на пред'явника, який необов'язково передбачає використання банківського рахунку для транзакції [3]. Зазвичай такі електронні гроші зберігаються на тому ж рахунку, що й фіатні кошти, які використовуються для їхнього створення. Міжнародний валютний фонд (МВФ, IMF) також утримується від чіткого визначення криптовалюти. Проте в своєму трактуванні МВФ підкреслює, що криптовалюти не слід вважати валютою, натомість вони постають високоризиковими активами для інвестування [4].

Підтримуючи погляд З. Двудліта та ін., у цій статті ми розуміємо криптовалюту як цифрові гроші, які зашифровані і захищені за допомогою спеціальних алгоритмів, що діють незалежно від центрального банку [5, с. 11]. Головна особливість криптовалют порівняно з іншими електронними платіжними засобами полягає в анонімності транзакцій та повній децентралізації мережі. Як і будь-який актив, криптовалюти мають кілька різновидів. На нашу думку, доцільно виділити такі (табл. 1).

Сьогодні переважна частина криптовалютних транзакцій припадає на торговельні та спекулятивні операції, які здебільшого проводять професійні та інституційні інвестори на міжнародних ринках. Масове визнання криптовалют відображено в їх інтенсивному обігу серед приватних осіб, коли звичайні користувачі переводять основну частину своїх операцій у розрахунки за допомогою криптовалюти. Це обумовлено низкою переваг, серед яких миттєвість та безпечність транзакцій, а також відсутність посередників і потреби у банківських рахунках або картках, що схильні до ризику шахрайства. Так, криптовалюти постають альтернативою традиційним фінансовим системам, що закономірно стимулює державні органи до запровадження механізмів їх регулювання.

Сучасна практика правового регулювання криптовалют свідчить про наявність декількох моделей їхнього визнання, що охоплюють віднесення криптоактивів до валютного регулювання й інтеграцію в цивільно-правові відносини. Порівняльний аналіз виявляє три базові категорії правового статусу криптовалют – віртуальний актив, фінансовий інструмент та засіб платежу [6]. В межах першої категорії криптовалюти трактуються як цифрові цінності, які можуть зберігатися, передаватися й обліковуватися в розподіленому реєстрі; статус фі-

нансового інструмента передбачає застосування до криптоактивів наявних норм фінансових ринків із відповідними вимогами до прозорості та звітності; нарешті, визнання криптовалют засобом платежу дає змогу визнавати їх еквівалентом традиційних валютних одиниць під час розрахунків між контрагентами, що потребує запровадження додаткових механізмів захисту споживачів.

Серед провідних юрисдикцій США демонструють еволюційний підхід до регулювання цих активів – у 2025 р. США відходять від моделі «регулювання через прецедентне правозастосування» та впроваджують чітке розмежування повноважень між Комісією з цінних паперів та бірж (SEC) і Комісією з торгівлі товарами (CFTC), де SEC опікуватиметься криптовалютами, визначеними як цінні папери, а CFTC регулюватиме цифрові товари [7]. Японія, починаючи з 2016 р., визнає криптовалюту законною власністю згідно з Законом про платіжні послуги, класифікуючи її не як валюту, а як актив, що виконує функцію обміну. У Федеративній Республіці Німеччина Федеральне центральне податкове управління офіційно визнає Bitcoin та інші цифрові валюти приватними грошима, створюючи передбачуване бізнес-середовище. Навпаки, Китай встановив повну заборону на криптовалютні операції у 2021 р. й у 2024 році ще більше посилив контроль, прирівнявши їх до відмивання коштів із кримінальною відповідальністю до 10 років ув'язнення [8].

Сучасне регулювання криптоактивів базується на ключових принципах: знання свого клієнта (KYC), протидія відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (AML/CFT) і ліцензування провайдерів відповідних послуг [9]. В межах KYC-процедур здійснюється збір, верифікація та безперервний моніторинг персональних даних користувачів з метою своєчасного виявлення підозрілих транзакцій. Міжнародні організації відіграють критичну роль у формуванні єдиних стандартів: у 2024 р. Група з розроблення фінансових заходів (FATF) оновила рекомендації для постачальників послуг віртуальних активів (VASP), МВФ розробив дев'ятиступеневий план дій, що радить не надавати криптовалютам статусу законного платіжного засобу та посилити глобальний моніторинг криптоекосистеми, а Європейська комісія з 30 грудня 2024 р. впровадила Регламент про ринки криптоактивів (MiCA), уніфікуючи підходи до регулювання в усіх державах-членах ЄС [10].

Таблиця 1 – Основні види криптовалют [складено автором]

Вид криптовалюти	Коротка характеристика	Типові приклади
Платіжні криптовалюти	Призначено передусім для здійснення фінансових транзакцій: цифровий аналог готівкових грошей. Високий рівень ліквідності та швидкість обміну.	Bitcoin (BTC), Litecoin (LTC)
Стейблкоїни	Забезпечені фіатними валютами, товарами або алгоритмічно підтримуються на стабільному рівні: мінімізують волатильність.	Tether (USDT), USD Coin (USDC)
Утилітарні токени	Використовуються як доступ до певного цифрового сервісу або функціоналу блокчейн-платформи – не призначені для фінансових операцій у класичному розумінні.	Chainlink (LINK), Filecoin (FIL)
Інвестиційні токени	Служать для залучення капіталу (аналог цінних паперів у блокчейн-середовищі), забезпечують власникам право на частину прибутку чи активів.	INX Token, Securitize, tZERO
Гібридні токени	Поєднують властивості утилітарних і інвестиційних токенів, що ускладнює їх регуляторну класифікацію.	NEXO, SwissBorg (CHSB)
Криптовалюти приватності	Орієнтовані на забезпечення повної анонімності транзакцій, приховують відомості про відправника, отримувача та суму переказу.	Monero (XMR), Zcash (ZEC)
Мем-криптовалюти	Створені на основі Інтернет-мемів чи жаргів, але можуть мати значну ринкову капіталізацію внаслідок спекулятивного попиту.	Dogecoin (DOGE), Shiba Inu (SHIB)

Закон України «Про віртуальні активи» від 17 лютого 2022 р. визначає віртуальний актив як нематеріальне благо, яке є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі [11]. Право власності на такий актив засвідчується володінням відповідного криптографічного ключа, що підтверджує ексклюзивний доступ до записів у розподіленому реєстрі. Водночас Закон забороняє використовувати віртуальні активи як засіб платежу або обмінювати їх на майно, товари, роботи чи послуги на території України, що відображає прагнення зберегти монополію національної валюти та мінімізувати ризики для фінансової стабільності. Національний банк України, послідовно відстоюючи захист макрофінансової стабільності, заявляє, що віртуальні активи не можуть замінити гроші, і планує завершити законодавче врегулювання крипторинку до осені 2025 р. на основі європейської директиви МіСА [12]. Паралельно Державна податкова служба готує механізм оподаткування криптовалют з пільговим періодом у 2026 р. за ставкою 5 % без підтвердження витрат на придбання, із подальшим підвищенням до 18 % податку на доходи фізичних осіб та 5 % військового збору [13].

Водночас Україна стикається з низкою викликів у сфері віртуальних активів, зокрема необхідністю гармонізації нової норми з наявними законами та впровадженням ефективного механізму захисту прав інвесторів, а також регулюванням розосереджених криптогеманців, що створює можливості для ухилення від оподаткування. Перспективи розвитку нормативної бази пов'язані з інтеграцією до глобальної екосистеми шляхом адаптації європейських стандартів і рекомендацій міжнародних організацій. Висока ймовірність появи в Україні власних віртуальних активів за умови продуманого регулювання відкриває додаткові можливості для розвитку ринку. Ефективне врегулювання потребує комплексного підходу, що поєднує чіткі правові дефініції, належні механізми оподаткування, гарантії захисту споживачів та протидію фінансовим злочинам, забезпечуючи водночас інтеграцію в глобальну фінансову систему без шкоди національним інтересам.

Список використаних джерел

1. Chuen D.L.K., Guo W. Cryptocurrency: A new investment opportunity?. *The journal of alternative investments*. 2017. No. 20(3). pp. 16–40.
2. Digital currencies. *Bank for International Settlements*. URL: <https://www.bis.org/cpmi/publ/d137.htm>
3. Cryptocurrencies and tokens. *European Central Bank*. URL: https://www.ecb.europa.eu/paym/groups/pdf/fxcg/2018/20180906/Item_2a_-_Cryptocurrencies_and_tokens.pdf
4. What are cryptocurrencies?. *International Monetary Fund*. URL: <https://www.imf.org/Publications/fandd/issues/2018/06/what-are-cryptocurrencies-like-bitcoin-basics>
5. Криптовалюта: стан та тенденції розвитку / З. П. Дуліт та ін. *Економіка та держава*. 2019. № 1. С. 10–14.
6. Butt J. Comparative Analysis of Regulatory Approach and Management Practice for Digital Crypto-Currency and the Role of IFIs in Developing Global Regulations. *The Journal of Accounting and Management*. 2023. Vol. 13. no. 3. pp. 7–21.
7. PwC Global Crypto Regulation Report 2025. *Startseite - PwC Legal*. URL: <https://legal.pwc.de/content/services/global-crypto-regulation-report/pwc-global-crypto-regulation-report-2025.pdf>
8. Burgess T., Liu J. A Tale of Two Jurisdictions: Contrasting Cryptocurrency Regulations in Hong Kong and the United Kingdom. *Journal of Economic Criminology*. 2025. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jeconc.2025.100150>
9. Sarkar A. IMF recommends CBDC and global crypto standards for financial stability. *Cointelegraph*. URL: <https://cointelegraph.com/news/imf-recommends-cbdc-and-global-crypto-standards-for-financial-stability>
10. EU Council Approves Comprehensive Crypto Regulatory Framework. *Crypto Briefing*. URL: <https://cryptobriefing.com/eu-council-approves-comprehensive-crypto-regulatory-framework/>
11. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX: станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
12. Interfax-Ukraine. Законопроект про віртуальні активи в Україні підготують до жовтня за участі партнерів – 1-ша заступниця голови НБУ. *Интерфакс-Україна*. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/1062121.html>

ВИСНОВКИ

Отже, IT є драйвером цифровізації фінансового сектору, стимулюючи попит на віддалені послуги та підвищуючи рівень інтеграції фінансових установ як на національному, так і на міжнародному рівні. Криптовалюти за останнє десятиліття трансформувалися з нішевого рішення до потужного інструменту, проте відсутність єдиного наукового визначення та регуляторної класифікації створює значні виклики. Банк міжнародних розрахунків і ЄЦБ пропонують різні трактування крипто активів: від віртуальної валюти до електронного сховища грошової вартості, що призводить до фрагментації підходів у глобальній практиці. Аналіз трьох правових моделей (віртуальний актив, фінансовий інструмент, засіб платежу) виявив необхідність уніфікації ключових характеристик, щоб зменшити невизначеність та посилити довіру ринку. Домінування спекулятивних операцій та потреба в надійних механізмах KYC і AML/CFT вказує на актуальність комплексного підходу до ліцензування провайдерів віртуальних активів.

На основі одержаних результатів запропоновано комплексний підхід до вдосконалення нормативної бази в Україні, який передбачає гармонізацію національного законодавства з стандартами МіСА та рекомендаціями FATF. До пріоритетних заходів входить запровадження чіткого визначення криптоактивів, розмежування правового статусу витрат і інвестиційних токенів, а також створення зрозумілих процедур оподаткування з урахуванням пільгового періоду. Необхідно закріпити протидію відмиванню коштів через KYC-процедури, впровадити механізми захисту прав інвесторів і запровадити ліцензування провайдерів послуг. Крім того, варто передбачити можливість випуску національних віртуальних активів та вдосконалити практику адміністрування через Державну податкову службу для забезпечення прозорості обліку та сплати податків. Відтак, подібна регуляторна основа створить передбачуване середовище для інновацій і інвестицій, знизить рівень ризиків та сприятиме стійкому розвитку цифрової економіки України.

13. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні. *Електронний кабінет громадянина*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56271>

References

1. Chuen D.L.K., Guo W. Cryptocurrency: A new investment opportunity?. *The journal of alternative investments*. 2017. No. 20(3). pp. 16–40.
2. Digital currencies. *Bank for International Settlements*. URL: <https://www.bis.org/cpmi/publ/d137.htm>
3. Cryptocurrencies and tokens. *European Central Bank*. URL: https://www.ecb.europa.eu/paym/groups/pdf/fxcg/2018/20180906/Item_2a_-_Cryptocurrencies_and_tokens.pdf
4. What are cryptocurrencies?. *International Monetary Fund*. URL: <https://www.imf.org/Publications/fandd/issues/2018/06/what-are-cryptocurrencies-like-bitcoin-basics>
5. Cryptocurrency: State and Development Trends / Z.P. Dvulit et al. *Ekonomika ta Derzhava*. 2019. No. 1. pp. 10–14. (In Ukrainian).
6. Butt J. Comparative Analysis of Regulatory Approach and Management Practice for Digital Crypto-Currency and the Role of IFIs in Developing Global Regulations. *The Journal of Accounting and Management*. 2023. Vol. 13. no. 3. pp. 7–21.
7. PwC Global Crypto Regulation Report 2025. *Startseite - PwC Legal*. URL: <https://legal.pwc.de/content/services/global-crypto-regulation-report/pwc-global-crypto-regulation-report-2025.pdf>
8. Burgess T., Liu J. A Tale of Two Jurisdictions: Contrasting Cryptocurrency Regulations in Hong Kong and the United Kingdom. *Journal of Economic Criminology*. 2025. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jeconc.2025.100150>
9. Sarkar A. IMF recommends CBDC and global crypto standards for financial stability. *Cointelegraph*. URL: <https://cointelegraph.com/news/imf-recommends-cbdc-and-global-crypto-standards-for-financial-stability>
10. EU Council Approves Comprehensive Crypto Regulatory Framework. *Crypto Briefing*. URL: <https://cryptobriefing.com/eu-council-approves-comprehensive-crypto-regulatory-framework/>
11. On Virtual Assets: Law of Ukraine dated 17.02.2022 No. 2074-IX: as of November 15, 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (In Ukrainian).
12. Interfax-Ukraine. Draft Law on Virtual Assets in Ukraine to Be Prepared by October with Participation of Partners – First Deputy Head of the NBU. *Interfax-Ukraine*. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/1062121.html> (In Ukrainian).
13. Draft Law on Amendments to the Tax Code of Ukraine and Certain Other Legislative Acts of Ukraine Regarding Regulation of the Circulation of Virtual Assets in Ukraine. *Electronic Citizen's Cabinet*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56271> (In Ukrainian).

Yevhen VYSOCHYN

master, Associate Professor, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-2978-0335>

e-mail: vysochyn.yev@gmail.com

REGULATION OF CRYPTOCURRENCY USE IN UKRAINE AND WORLDWIDE

Cryptocurrencies present rapidly evolving and complex challenges for legal and regulatory systems worldwide. This paper offers a comparative analysis of regulatory frameworks in five jurisdictions: the United States, the European Union, Japan, China, and Ukraine. A systematic assessment examines how crypto-assets are classified as virtual assets, financial instruments, or payment means, using analytical, synthetic, comparative-legal, and normative-legal methodologies. The Bank for International Settlements sees digital currencies as decentralized assets without state obligations, and the European Central Bank treats them as e-money. National approaches vary: the United States addresses security tokens through the Securities and Exchange Commission and commodity tokens via the Commodity Futures Trading Commission; Japan classifies cryptocurrencies as property under its Payment Services Act; China enforces a ban on transactions and mining activities with criminal penalties; and the EU's Markets in Crypto-Assets Regulation unifies definitions and licensing requirements. Ukraine's Virtual Assets Law defines virtual assets as electronic rights but prohibits their use as legal tender, reflecting a cautious approach to safeguard monetary sovereignty. We propose aligning Ukrainian legislation with global standards by adopting MiCA's asset taxonomy; enforcing robust Know Your Customer (KYC) and Anti-Money Laundering/Combating the Financing of Terrorism (AML/CFT) protocols; licensing virtual asset service providers; differentiating regimes for utility, payment, and investment tokens; and establishing a transitional tax regime. These recommendations aim to mitigate systemic risks, protect stakeholders, and foster the sustainable development of Ukraine's digital economy.

Keywords: cryptocurrency regulation, comparative analysis, crypto-assets, MiCA, KYC, AML/CFT, digital economy